

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ:
ХАРЛАМОВ М. І. СТАНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
В УСРР У 1918–1934 РР.: МОНОГРАФІЯ.
– ХАРКІВ: НУЦЗУ, 2019. – 387 С.**

**REVIEW OF THE MONOGRAPH:
KHARLAMOV M. I. FORMATION AND
DEVELOPMENT OF THE FIRE SAFETY SYSTEM
IN THE USSR IN 1918–1934: MONOGRAPH.
– KHARKIV: NUCDU, 2019. – 387 P.**

Дворкін І. В.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
українознавства, культурології та історії
науки, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
(Харків, Україна), e-mail: igor_dvorkin@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9190-8265>

Dvorkin I. V.,
*PHD on history, associate professor, The
Department of Ukrainian Studies, Cultural Studies and
the History of Science, National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute» (Kharkiv, Ukraine),
e-mail: igor_dvorkin@ukr.net, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0001-9190-8265>*

Монографія М. І. Харламова є вагомим, самостійним та комплексним дослідженням з історії розвитку пожежної служби в Україні у 1918–1934 роках. Актуальність наукової проблеми, зокрема, обумовлена тим, що сучасні українські історики не розглядають питання створення та розвитку державних та громадських організацій пожежного спрямування, які забезпечували захист українського населення від пожеж в українській республіці у міжвоєнні роки. Також вивчення історії системи пожежної безпеки може бути корисною для процесів реформування сучасної Державної служби України з надзвичайних ситуацій, в контексті використання історичного досвіду роботи вітчизняних борців з вогнем 1920–х – 1930–х років. Обрана М. І. Харламовим проблема в зазначених часових та територіальних межах раніше не розглядалася в українській історичній науці.

Дослідження складається зі вступу, списку скорочень, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури і джерел, додатків. Безумовно, сильною стороною рецензованої монографії є її широка джерельна база. Для написання роботи історик залучив архівні матеріали з фондів ЦДАГО України, ЦДАВО України, ЦДКФФА України імені

Г. С. Пшеничного, а також обласних та відомчих історичних архівів, які у своєму масиві вперше введені у науковий обіг, а також інші маловивчені історичні документи. Історіографічна база, на яку спирається автор також є надзвичайно широкою. Дослідник, вивчивши значну кількість наукової літератури, виявив значну прогалину у вивченні історії пожежної охорони зазначеного періоду, заповнити яку має рецензована розвідка.

Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом. Автор розглядає становлення і розвиток системи професійної пожежної безпеки та особливості боротьби з пожежами під час Української революції, НЕПу та у період становлення тоталітарного режиму в СРСР. Окремо, у п'ятому розділі, автор розглядає особливості професійної освіти українських пожежних у 1918–1934 роках.

Власне розділи мають чітку структуру, що полегшує сприйняття великої за обсягом праці. Другий розділ містить систематизовану інформацію про захист українського населення від вогню у надзвичайно важких умовах боротьби за владу в Україні у 1918–1920 рр. Окремо розглядається формування законодавчої бази у вогнеборчій справі. Третій та четвертий розділи, присвячені періоду НЕПу і становлення тоталітарного режиму, мають схожу структуру. У них автор розглянув структуру та діяльність державних органів у справі боротьби з вогнем, особливості протипожежного захисту у міській та сільській місцевостях. Четвертий розділ містить досить цікавий підрозділ, присвячений специфіці форменого одягу та знаків відмінності українських пожежних.

П'ятий розділ монографії присвячений особливостям професійної освіти українських пожежних у 1918–1934 рр. Розділ містить інформацію про пожежні технікуми, курси підвищення кваліфікації пожежних керівників промислових підприємств, пожежно-технічні курси командного складу та короткострокове навчання пожежних. В цілому розділ дає повне уявлення про становлення і розвиток професійної освіти у галузі, що досліджується.

За своїм змістом рецензована монографія є розвідкою, яка виділяється серед інших наукових досліджень з історії пожежної охорони України ХХ століття. Робота характеризується значним обсягом інформаційного матеріалу, логічним та послідовним підходом до вирішення поставлених у монографії завдань. Автор даної фундаментальної праці намагався, зокрема, комплексно проаналізувати діяльність органів

державного та громадського пожежного нагляду, що проводили організацію профілактичних заходів з попередження пожеж, вогнегасіння, а також підготовку фахівців – пожежних у сфері вогнеборчої справи.

Цікавими та важливими для розуміння досліджуваної проблеми є додатки до монографії у вигляді фотографій, архівних документів, таблиць тощо. Представлені у додатках історичні джерела візуалізують матеріал розділів, складені автором таблиці полегшують сприйняття та систематизують інформацію відповідних розділів.

У підсумку можна констатувати, що автор монографії обґрунтовано доводить, що в УСРР у 1919–1934 була створена та ефективно діяла державна система охорони від пожеж. Водночас, робота Михайла Харламова, можливо, стала б кращою у випадку аналізу еволюції вітчизняної пожежної техніки та засобів вогнегасіння. В цілому ж можна стверджувати, що робота М. І. Харламова «Становлення та розвиток системи пожежної безпеки в УСРР у 1918–1934 рр.» має значну цінність для вивчення історії пожежної служби України ХХ століття.

* * *